

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN KONUMU ÖNEMİ VE AVRUPA BİRLİĞİNE GİRERKEN KARŞILAŞILABİLECEK SORUNLAR*

Aykut BEDÜK**

ÖZET

Bu çalışmada Küçük ve Orta İşletmelerin Avrupa Birliği'ne girerken karşılaşılabilecekleri muhtemel sorunlar, alınması gereken tedbirler belirlenerek, Türkiye'de ve Avrupa Birliği ülkelerindeki konumu ve önemi üzerinde durulmuştur.

1. Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana dünyada ve ülkemizde hızlı bir değişim gözlenmektedir. Bu değişim ve gelişmelerden gerek gelişmiş ülkeler, gerekse gelişmekte olan ülkeler ya da olumsuz yönde etkilenmektedir. Sözü edilen gelişmelerden en önemlilerinden birisi de kuşkusuz globalleşme veya küreselleşme dediğimiz olgudur.

Ülkemizin dünyadaki globalizasyon olgusunun bir yansıması olan ekonomik ve ticari çıkar bloklarına karşı kayıtsız kalması söz konusu olamaz.

Türkiye'nin aynı bölgede yer aldığı Avrupa Birliği'nde bir takım sorunlarla karşılaşacağı kesindir. En büyük sorunu da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) yaşayacaktır.

Bu çalışmada KOBİ'lerin konumu ve önemi üzerinde durularak Avrupa Birliği'ne girerken karşılaşılabilecekleri muhtemel sorunlar üzerinde durulmuştur.

2. Dünya'da Ve Türkiye'de Kobi'lerin Tanımı

Günümüzde pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de KOBİ'ler için kesin çizgileri ile evrensel bir tanım yapılamamaktadır. Bu kavramın içeriği ülke, bölge, kültür ve yöreye göre değişebilmektedir. Bu farklılıklar ulusal ekonomisinin veya belirli bir sanayiinin büyüklüğü gibi faktörlere bağlanmayacak kadar değişiklik göstermektedir. Örneğin; ABD ve İngiltere gibi ülkelerde genelde işyerleri büyük; Japonya ve İtalya'da istihdam

*Bu Çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Kabul Edilen Yüksek Lisans Tezimin Özeti'dir.

** Arş.Gör., Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

birimleri küçüktür (Ekin, 1993, s. 20). Diğer yandan İngiltere ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde küçük işletme olarak nitelendirilen birim, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde büyüklükte işletme olarak kabul edilmektedir.

ABD'de küçük işletme, "bağımsız bir şekilde faaliyette bulunan ve faaliyette bulunduğu alanda egemen durumda olmayan" işletmeler olarak tanımlanmışlardır (Hunger, Wheelen, 1993, s. 364).

Boumbach ise küçük işletmeleri "sahipleri tarafından yönetilen yüksek derecede kişiselleştirilmiş, geniş ölçüde yerel faaliyetlerde bulunan ve büyümesi çoğunlukla iç kaynaklarla finansa edilebilen işletmeler olarak tanımlanmıştır (Baumbach, 1988, s.1).

Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'lere ilişkin olarak çeşitli kaynaklarda farklı tanımlara rastlanmaktadır. Bir tanıma göre en fazla 250 kişi istihdam eden, yıllık cirosu en fazla 20 milyon ECU ya da toplam bilançosu en fazla 10 milyon ECU olan kamu yatırım şirketi risk sermayesi şirketleri ya da hiçbir denetim yapılmamak kaydıyla kurumsal yatırımcılar haricinde bu tanım içine girmeyen bir ya da birkaç şirketin yalnızca %25 hissesine sahip oldukları işletmeleri KOBİ olarak kabul etmektedir (Esin ve diğ., 1994, s.63).

Bir başka tanımda 500 kişiden az işçi çalıştıracak ve sabit sermaye değeri 200 milyon ECU'yu geçmeyen ve yıllık cirosu 5 milyon ECU'dan az işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir (İneci, 1993, s. 154).

Ülkemizin mevcut veri kaynaklarına bağlı olarak KOSGEB tarafından revize edilen ve yakın dönemleri yansıtmasına gayret gösterilen Türkiye İmalat Sanayi göstergeleri; Küçük, Orta ve Büyük ölçekli işletmeler itibarıyla Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye İmalat Sanayi İşyeri ve İstihdam Göstergeleri

ÖLÇEK	İŞYERİ		ÇALIŞANLAR		KATMA DEĞER	
	Sayısı	Payı%	Sayısı	Payı%	Milyar TL	Payı %
Küçük (1-49)	192.337	98.41	683.278	43.4	1.297.7	19.8
Orta (50-199)	2071	1.06	203.444	12.9	778.6	11.9
Küçük ve Orta Sanayi (1-199)	194.408	99.47	886.622	56.3	2.076.3	31.7
Büyük (200+)	1037	0.53	687.383	43.7	4.477.7	68.3
Genel İmalat Sanayii	195.445	100.00	1.574.005	100.0	6.554.0	100.00

Kaynak: DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü Verilerinden Derlenmiştir).

Bu göstergelere göre Türkiye İmalat Sanayii genelinde;

□ 195 binin üzerinde işletmenin faaliyet gösterdiği,

□ Bu işletmelerde yaklaşık olarak 1 milyon 500 binden fazla kişinin istihdam edildiği görülmektedir.

İmalat sanayimizin bu toplam değerleri Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri'nin payı incelendiğinde ise;

□ Toplam İmalat Sanayii İşletmeleri içinde yaklaşık %99.5'inin,

□ Toplam İmalat Sanayii İstihdamının %56.3'ünün,

□ Toplam İmalat Sanayii Katma Değerinin %31.7'sinin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerce gerçekleştirildiği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de çeşitli kuruluşlarca amaçlara göre geliştirilmiş çok sayıda tanımlama vardır. Halk Bankası'nın 1992 yılı tanımında, küçük işletmeler için en çok 100 işçi çalıştıran veya makine parkı bilanço değeri 1 milyon kadar olan işletmeler küçük işletme olarak sayılmıştır (Müftüoğlu, 1993, s. 154).

3. Türkiye Ekonomisinde Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Önemi

Tanım ve değerlendirme farklılıklarına rağmen, ülkemizde köklü bir geçmişli olan KOBİ'ler ülkemiz ekonomisi içinde geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir yere sahiptirler. Bu nedenle ülkemizin ekonomisinin gelişmesinde ve de sosyal kalkınmasında önemli bir yer tutar.

Gelişen batı ekonomilerinde olduğu gibi, bugün Türkiye'de de üretim olanaklarının yerinde ve etkin bir biçimde değerlendirilmesi, bölgeler arasındaki mevcut dengesizliğin giderilmesi konularında küçük sanayiinin etkisi yüksektir. Bu nedenle söz konusu kesimde faaliyette bulunan işletmeler ekonomik, sosyal ve politik önemlerini her zaman korumuşlar; genel politika ve stratejilerin belirlenmesinde, dikkate değer bir grubu oluşturmuşlardır. KOBİ'lerin sayı, üretim hacmi, istihdam ve katma değer yönünden ülke ekonomisinde çok önemli yer tuttukları bilinmektedir (Şahin, 1994, s. 35).

Türkiye'de çalışan her bin kişiden 573'ü KOBİ'lerden geçimini temin ediyor. Üretilen her bin liralık malın 317 lirasını KOBİ'ler üretiyor (Bağ, 1996, s. 5).

İstihdam yaratma gücü, gerek ülkemizde gerekse bize göre refah düzeyi daha yüksek olan ülkelerde, KOBİ'lerin başta gelen üstünlüklerinden biri olarak kabul edilir (TOBB, 1993, s. 23). Bu da KOBİ'lerin önemini günümüzde daha da arttırmaktadır. Çünkü günümüzdeki hızlı sosyo-ekonomik değişikliklerin ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak işten çıkarmalar artmakta, emek faktörü yüksek teknolojinin sunduğu makinalar ve robotlarla ikame edilmektedir.

4. Avrupa Birliği'ne Dahil Ülke Ekonomilerinde Kobi'lerin Önemi

KOBİ'ler, Avrupa Birliği Ekonomisine, tüm ekonomilerde olduğu gibi, gerek istihdam ve gerekse ekonomik büyüme de önemli role ve büyüklüğe sahiptir.

Avrupa Birliği'nde 1992 yılında, Toplam 15.7 milyon küçük ve orta boy işletme vardır. Bunlardan 14.5 milyonu 1-9 işçi çalıştıran çok küçük işletmeler, 1 milyonu 10-99 arası işçi çalıştıran küçük işletmeler, 70 bini 100-499 arası işçi çalıştıran orta boy işletmelerdir. 500 ve fazlasını çalıştıran işletme sayısı ise on iki bin olarak saptanmıştır (Altıntaş, 1995, s. 66).

KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki payı %99.9'dur. Dünya'daki birçok ülkede olduğu gibi, Avrupa Birliği'nde de KOBİ'lerin gerek istihdam yaratmada gerekse ekonomik büyüme de oynadıkları önemli rol, söz konusu kesimin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik olarak Avrupa Birliği ve üye ülkeler düzeyinde politikalar geliştirilmesine ve uygulanmasına neden olmuştur (Ege ve diğ., 1993, s. 44). Tablo 2'de Avrupa Birliği ülkelerinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin toplam işletme sayısında ve toplam istihdamdaki payları gösterilmiştir.

Tablo 2. Avrupa Birliği Ülkelerinde KOBİ'lerin Toplam İstihdam ve İşletme Sayısındaki Payları

Ülkeler	Toplam İşletme Sayısında KOBİ'lerin Payı (%)	Toplam İstihdamda KOBİ'lerin Payı (%)
Fransa (Genel)	87.6	16.2
Almanya (Genel)	84.1	11.7
İtalya (Sanayi)	91	23.5
Lüksemburg (Sanayi)	89	15.3
Hollanda (Sanayi)	79.8	15.3
Belçika (Genel)	95	36
İngiltere (Genel)	96	25
Yunanistan (Genel)	98	45.6
Türkiye (Genel)	98.8	68

Kaynak: İZSİAD, Türkiye'de KOBİ'ler ve Uygulanan Ekonomik, Mali ve Sosyal Politikaların KOBİ'ler açısından Değerlendirilmesi, İzmir, İZSİAD Yay., 1993, s. 19.

5. Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri

Türkiye'nin AT'ye duyduğu yakınlık otuz altı yıl öncesinden başlar. AET ile ilk temas, 28-30 Eylül 1959 tarihleri arasında yapılmıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri 12.09.1963 tarihinde imzalanan ve 1.1.1964'te yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile başlamıştır.

Anlaşma Roma Antlaşması'nın 238'nci maddesine dayanmakta olup, Topluluk ve Türkiye arasında gittikçe gelişen bir gümrük birliğinin kurulmasını öngörmektedir. Ankara Antlaşması'nın amacı, Türk ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının hayat şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile gözönünde bulundurarak taraflar arasındaki tarihi ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektedir (Karluk, 1995, s. 367).

Belirttiğimiz bu amaçların gerçekleştirilmesi için bir gümrük birliğinin kurulması öngörülmüştür. Ortaklığın; bir "hazırlık" bir "geçiş" ve "son" dönemi vardır. Anlaşma taraflara fesih hakkı tanımamış, yürürlük süresi öngörülmemiştir. Dolayısıyla, Anlaşma'nın amaçları gerçekleşene kadar yürürlükte kalması gerekmektedir (Karluk, 1995, s. 367).

Hazırlık dönemi, 5 yıl olarak düşünülmüş olup, Türkiye açısından herhangi bir sorumluluk getirmemektedir. Bu dönemde Türkiye'nin, Birliğin de yardımıyla ekonomisini, geçiş dönemi ve son dönemde yükleneceği sorumlulukları yerine getirebilecek şekilde güçlendirmesi öngörülmüştür. Bir gümrük birliği oluşturmaya başlanacak olan geçiş döneminde ise, Türkiye, Birlik ile arasındaki gümrükleri azaltma ve OGT (Ortak Gümrük Tarifesi)'ne uyum sağlama gibi sorumluluklarla karşı karşıya gelecektir. Geçiş aşamasının 12 yılı aşmaması öngörülmüştür (TİSK, 1995, s. 24).

Bir gümrük birliği temeline dayanacak olan son dönemin, tarafların ekonomi politikaları arasında yakın bir uyumlaştırmayı gerektireceği de anlaşmada belirtilmektedir (TİSK, 1995, s. 24).

1978'de bu takvime göre yapılması gereken indirimler ise uygulanmamıştır. 1988 yılından itibaren Türkiye Gümrük Vergisi indirimlerini yeniden başlatarak 1995 başı itibarıyla ortak gümrük tarifesine uyumda 12 yıllık listede %95, 22 yıllık listede %85 seviyesine ulaşmıştır (TİSK, 1995, s. 26).

Tablo 3. Katma Protokol'de Öngörülen Gümrük İndirimleri

Gümrük Vergileri 12 Yılda İndirilecek Ürünlerde İndirim Oranı (%)			Gümrük Vergileri 22 Yılda İndirilecek Ürünlerde İndirim Oranı (%)		
	Yıllık	Toplam		Yıllık	Toplam
01.01.1973	10	10	01.01.1973	5	5
01.01.1974	---	10	01.01.1974	---	5
01.01.1975	---	10	01.01.1975	---	5
01.01.1976	10	20	01.01.1976	5	10
01.01.1977	---	20	01.01.1977	---	10

01.01.1978	10	30	01.01.1978	---	10
01.01.1979	10	40	01.01.1979	5	15
01.01.1980	10	50	01.01.1980	---	15
01.01.1981	10	60	01.01.1981	---	15
01.01.1982	10	70	01.01.1982	---	15
01.01.1983	10	80	01.01.1983	5	20
01.01.1984	10	90	01.01.1984	---	20
01.01.1985	10	100	01.01.1985	10	30
			01.01.1986	10	40
			01.01.1987	---	40
			01.01.1988	10	50
			01.01.1989	---	50
			01.01.1990	10	60
			01.01.1991	10	70
			01.01.1992	---	70
			01.01.1993	10	80
			01.01.1994	10	90
			01.01.1995	10	100

Kaynak: Cem Alpar, Ebru Fezal Akın; Gümrük Birliği ve Küçük Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri, Ankara; KOSGEB Yayınları, 1995, s. 22.

5. 1. Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Başvurusu

Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Antlaşması'ndan bağımsız olarak ve bu Antlaşma'da öngörülen dönemlerin tamamlanmasını beklemeden bir Avrupalı devlet olarak (Karluk, 1995, s. 373);

- AKÇT'nu kuran Anlaşma'nın 98'nci maddesine göre AKÇT'na,
 - AET'yi kuran Anlaşma'nın 237'nci maddesine göre AET'ye,
 - EURATOM'u kuran Anlaşma'nın 205'nci maddesine,
- göre EURATOM'a tüm üyelik başvurusunda bulunmuştur.

Böylece Türkiye, Tam üyelik başvurusundan önce kendisine hissettirilen Ankara Antlaşması'nın 28'nci maddesinde belirtilen duruma henüz ekonomik yönden ulaşamadığı savını ortadan kaldırmış ve Roma Antlaşması'nın "her Avrupalı Devlet Topluluklara katılmayı isteyebilir" hükmünden yararlanmıştır (Karluk, 1995, s. 373).

Tam üyelik talebinde bulunan Türkiye hakkında inceleme yapmak ve bir raporla görüş bildirmekle yükümlü komisyon, aradan uzun bir süre geçtikten sonra görüşünü 18 Aralık 1989'da konseye bildirmiştir. Görüş, 5 Şubat 1996'da

konsejce benimsenmiştir. Buna göre Türkiye'nin tam üyelik talebi reddedilmiş, sadece ilişkilerin geliştirilmesi tavsiye edilmiştir. Bu tavsiyeler ışığı altında AT komisyonu Türkiye AT işbirliğinin geliştirilmesi amacına yönelik "işbirliği programını" Haziran 1990'da kabul ederek komisyona sunmuştur (Ekici, 1995, s.328).

İşbirliği programının içeriği ise (Manisalı, 1984, s. 42):

- Türkiye-AT arasında Gümrük Birliği'nin 1995 sonuna kadar tamamlanması.
- AT ile bütünleşmenin kolaylaştırılması için işbirliğinin bilim teknoloji ve sanayi alanlarında yoğunlaştırılması,
- 600 milyon ECU'lük mali protokolün uygulamaya konulması,
- Türkiye-AT arasında kültürel ve siyasi bir işbirliğinin geliştirilmesi gibi konuları içermektedir.

5.2. 6 Mart Kararı ve Gümrük Birliği

Türkiye'nin 1963'te imzaladığı Ankara Anlaşması, 1970'te yaptığı katma protokoldeki hedefi diğer ülkeler statüsünde AB'ne girmektir. Maastricht anlaşmasıyla da topluluk yapı değişikliğine uğramış; siyasi ve ekonomik konfederasyon durumuna gelmiştir. Bu yapı değişikliği karşısında bazı ülkeler parlamentolarına danışma gereğini duymuşlardır. Türkiye ise, imzaladığı 1963 anlaşması ve tam üyelik hedef ile yoluna devam ederek 6 Mart 1995'te Brüksel'de gümrük birliği ile ilgili paket imzalandı. Bu anlaşma ile tam üye olmadığı halde tam yönetilen ve yönlendirilen politikalar karşısında taahhütler altına girmiştir (Ekici, 1995, s.371).

6. Gümrük birliği'ne katılmanın kamu sektöründe yaratacağı sorunlar

Türkiye'de günümüzde ithalattan gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu olmak üzere iki tür vergi alınmaktadır. Gümrük Birliği ile birlikte gerek topluluğa, gerek üçüncü ülkelere karşı TKF'nu kaldıracak, topluluğa yönelen gümrük vergileri sıfırlanırken, üçüncü ülkelere Ortak Gümrük Tarifesi uygulanacaktır. Ancak tarım ürünleri Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) ve EURATOM kapsamındaki ürünler bu uygulamanın dışında kalacaktır. Kısa dönemde kamu gelir gider dengesinde ortaya çıkabilecek etkiler iki grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi, kamu gelirlerindeki azalmadır (Karluk, 1995, s. 388). Bu azalma üç kaynaktan doğacaktır;

- Toplu Konut Fonu'nun kaldırılmasından doğacak gelir kaybı,
- Birliğe karşı uygulanan gümrük vergilerinin kaldırılmasından doğacak gelir kaybı,

□ Ortak Gümrük Tarifesi'nin uygulanmasından doğabilecek gelir kaybıdır. Bu kayıp mevcut tarifeler ve OGT arasındaki farka, ithalatın miktarına bağlı olarak değişebilecek, olumlu veya olumsuz olabilecektir. Ayrıca gümrük birliği sonucunda teşvik politikası çerçevesindeki muaf ithalat rejimi yürürlükten kalkacağından, üçüncü ülkeler kaynaklı ithalatta belirli ölçüde gelir artışı sağlanması ve bunun'da genel gelir kaybını azaltması mümkündür.

Gümrük Birliği, kamu giderlerinde de önemli artışlara yol açacaktır.

Gider artışı:

- Gümrük Birliği'ne uyum sağlamak için yapılacak harcamalar ile,
- Sanayi sektörüne gümrük birliği sonrasında uyum sağlamak için verilecek ek teşviklerin getireceği yükten kaynaklanacaktır.

Kısa dönemde kamu gelir-gider dengesinde meydana gelecek bozulma, ancak orta vade de uygun ve etkili maliye politikalarının uygulanması ve ekonomik canlanmaya paralel kamu gelirlerindeki artış gerçekleştiği zaman giderilebilir.

7. Avrupa birliği ile gümrük birliği'nin küçük ve orta ölçekli işletmelere muhtemel etkileri ve alınması gereken tedbirler

7. 1. Avrupa Birliği İle Gümrük Birliği'nin KOBİ'lere Muhtemel Etkileri

Gümrük Birliği'nde, tartışmasız en önemli unsur "Rekabet Gücü"dür. Gümrük Birliği sonrası, Türk sanayi sektörü rekabet şartlarının büyük ölçüde belirleyici olduğu bir ortamda sanayileşme ve teknoloji açılarından çok ileri olan Avrupa Ülkeleri Sanayileri ile rekabet etme durumunda kalacaktır.

Ekonomideki bütün sektörlerin rekabet güçleri eşit değildir. Gümrük Birliği'nin farklı sektörlere etkisi de farklı olacaktır. Rekabet güçleri yüksek olan sektörler Gümrük Birliği'nden olumlu etkilenirken, Rekabet gücü düşük olan sektörler Gümrük Birliği sonrası çeşitli güçlüklerle karşılaşacaktır. Gümrük Birliği'nden olumsuz olarak etkilenecek hassas sektörler, yüksek koruma oranına sahip, yüksek düzeyde üretim gerçekleştiren ve katma değerde işgücü payı yüksek olan sektörlerdir. Bu sektörlerde motorlu taşıt araçları, elektrikli olmayan makineler, selüloz ve kağıt sanayi, tekel ürünleri, dayanıklı tüketim malları ve bazı gıda ürünleri sanayidir (Alpar, Akın, 1995, s. 28).

Rekabet gücü, özellikle Küçük ve Orta Ölçekli Sanayiciler açısından büyük önem arz etmektedir.

Türk sanayii içinde özellikle dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi, metal eşya, makine, teçhizat, imalat sanayii, orman ürünleri ve mobilya sanayii dallarında küçük işletmeler egemendir. Metal eşya, makine teçhizat imalat sanayii

işkollarında da büyük ölçekli sanayi işletmelerine fason imalat şeklinde üretim yaygındır (Karluk, 1995, s. 368).

Dünya rekabetiyle karşı karşıya kalacak olan KOBİ'ler için Gümrük Birliği sonrasında zor bir dönem olması kaçınılmaz bir durumdur. Ancak bu işletmelerin uygun teşvik ve desteklerle, esnek yapıları sayesinde rekabet ortamına da uyum sağlayacakları düşünülmektedir. Yani aktif, üretken, yeni koşullara kısa sürede adapte olabilen ve esnek-talep-esnek arz modeline kolaylıkla cevap verebilen bu işletmeler orta vadede zorlukları aşmış olacaktır (Alpar, Akın, 1995, s. 29).

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayiler hem dış Pazar, hem de iç Pazar koşullarına göre üretim yapılarını yeniden oluştururken Gümrük Birliği sonrası ortamı göz önünde bulundurmaldırlar.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler'in teknolojik değişime uyumda ölçeklerinin doğası gereği üstünlüklerinin olduğu bilinmektedir. Ancak bu üstünlüğe karşı ülkemizde KOBİ yöneticileri, üretim ve ticaretten elde ettikleri fonları, teknoloji yenilemede kullanmamaktadırlar. Oysa rekabet gücünün artırılmasında en önemli araçlardan biri de teknolojinin sıkça yenilenmesidir. Bu yüzden KOBİ'lerin teknoloji modernizasyonunda otofinansman yönetimini kullanmaları ve patent, know-how, marka ve franchising vb. lisans anlaşmaları yaparak teknoloji dokusu bakımından global normlara entegre olmaları gereklidir. Gümrük Birliği sonrası iç pazarın daralabileceği olasılığı ve iç pazarın daralması sonucu KOBİ'lerin ihracata yönelmeleri zorunluluğu büyük önem arz etmektedir. İhracatın artırılmasında etkili olacak en önemli konuda üretim yapılarının iyileştirilmesidir. Buda uygun teknoloji kullanımını gerektirir. Ayrıca, ihracatın bu derece önem kazandığı bir yapıda Gümrük Birliği'nin Avrupa Birliği'ne yönelik ihracatımız üzerindeki etkilerinin gözden geçirilmesi gerekir (Alpar, Akın, 1995, s. 30).

Avrupa Birliği ülkelerinde çalışan nüfusun toplamı 114 milyon kişidir. Ülkemizde ise 17 milyon kişi çalışmaktadır ki bu rakam toplam nüfusun %38'ini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde çalışan nüfus toplam nüfusun %42.2'sidir. Çalışan nüfus ile istihdam arasında çalışan nüfus lehine olarak görülen fark ücretsiz çalışan aile fertleri ile iş sahibi kişilerden oluşmaktadır (Tablo 4). Çoğunluğunu meydana getiren %60 nüfusa yönelik olarak uygulanacak politikalar gelir dağılımının dengesi açısından çok önemli olduğu kadar, bu kesim açısından hayati öneme haizdir. Avrupa Birliği'ne giriş ile birlikte, tarım sektörüne yönelik ücret politikasında değişme olacağından, sektörel gelir dağılımında da değişme beklenmelidir.

Tablo 4. Türkiye ve AT Ülkelerinin İstihdam Açısından Karşılaştırılması

Ülkeler	Sivil İstihdam Milyon Kişi 1989	Sektörel İstihdam 1989 (%)			İşsizlik Oranı (%)1990
		Tarım	Sanayi	Hizmetler	
Almanya	27.8	3.7	39.8	56.5	5.1
Fransa	22.0	6.4	30.1	63.5	9.0
İngiltere	26.8	2.2	29.5	68.4	5.5
Belçika	3.7	2.8	28.9	68.3	8.8
Hollanda	4.9	4.7	26.5	68.8	6.5
Lüksemburg	0.2	3.4	31.2	65.4	1.3
Danimarka	2.6	6.0	26.8	67.3	9.6
İrlanda	1.2	15.1	28.4	56.5	14.0
İtalya	20.8	9.3	32.4	58.2	11.0
İspanya	12.3	13.0	32.9	54.0	16.2
Portekiz	4.4	18.9	35.3	45.7	4.6
Yunanistan	3.7	26.6	27.2	46.2	7.7
Avrupa Topluluğu	130.2	7.0	32.5	60.6	8.4
Türkiye	18.5	49.5	14.5	36.0	---
Türkiye (1991)	18.2	49.8	14.9	35.3	7.1

Kaynak: DPT, Başlıca Ekonomik Göstergeler, Nisan 1992, s. 41.

Gümrük Birliği'ne giriş ile KOBİ'lerin bir çoğu üstün teknoloji kalite ve standartlar karşısında yetersiz kalacağından pek çoğu kapanmak zorunda kalacak ve işsizlik oranı artacaktır.

7. 2. Alınması Gereken Tedbirler

KOBİ'lerin ölçekten kaynaklanan çeşitli avantajlarının yanında, yapılarından kaynaklanan kendilerine has sorunları vardır. Bu sebeple KOBİ'lerin yan sanayi

işletmelerine özel bir önem verilerek bazı düzenlemelerin yapılması, Gümrük Birliği'nden olumsuz yönde etkilenmemek açısından şarttır. Bu tedbirler şunlardır (Karluk, 1995, ss. 368-369):

- Mevcut KOS işletmelerinin verimliliklerinin artırılması için üretim planlaması, modern işletmecilik ve çalışan işgücünün becerilerinin yükseltilmesine yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerine ağırlık verilmelidir.
- Yeni kurulacak KOS işletmeleri optimum ölçekte olmalı, özellikle ihrac şansı olabilecek ve ileri teknolojiye dayalı yatırımlar şeklinde yönlendirilmelidir.
- KOS işletmelerinin ürün bazında ihtisaslaşması ve yan sanayi olarak düzenli üretim yapmalarını sağlayacak destek programları uygulanmalıdır. Bu kapsamda Avrupa Birliği norm ve standartları esas alınarak bu işletmelere kalite güvenlik sistemleri oluşturulmalıdır.
- Büyük sanayi işletmelerinin kuruluşunda kaliteden fedakarlık yapılmaksızın maliyetlerin düşürülmesine yönelik olarak yaygın ve esnek üretim modeli özendirilmelidir.
- KOS işletmelerinin ürünleri için dış Pazar araştırması yapılmalı ve uluslararası norm ve standartlar ile dış Pazar beklentilerini karşılayacak kalite seviyesi ve rekabet fiyatlarının oluşturulması için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- KOS işletmelerinin yabancı firmalar ile görüşmeleri teşvik edilmeli ve ortak yatırım, teknoloji transferleri, temsilcilik ve bayilik ilişkilerinin oluşturulması sağlanmalıdır.
- Dış pazarlarda talep edilen ürünler bazında araştırma yapılarak KOS işletmelerinin bunları üretmeye yönlendirilmesi gerçekleştirilmeli ve böylece ürün çeşitlendirilmesi ve atıl kapasitenin kullanılmasına ortam yaratılmalıdır.
- İhracata yönelik üretimleri için destekleyici ve teşvik edici önlemler alınmalıdır.
- Avrupa Birliği tarafından proje paketleri şeklinde yürütülen dış ticaretin artırılması, ortak yatırım ve bilgi ile teknoloji değişim programlarına Türk firmalarının etkin katılımı sağlanmalıdır. Bu kapsama "Europartneriat", "Medpartneriat", "Euroinvest", "Medinvest", "Euroenterprise", "Medenterprise", programları ile "BC Business Cooperation Network" ve benzeri uluslararası bilgi iletişim sistemlerine olan bu işletmelerinde doğrudan ve dolaylı olarak katılmaları temin edilmelidir.

Gümrük Birliği kapsamında, KOSGEB'in hedef kitlesi olan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri için alınması gereken tedbirler şöyle sıralanabilir (Ege ve diğ., 1993, ss. 28-33).

Avrupa Birliği ile ekonomik dengeleri düzenleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Yatırımcı; döviz kuru, enflasyon oranı, faiz hadleri konusunda önemli ölçüde sapma göstermeyen kısa, orta ve uzun vadeli tahminler yapabilmelidir.

Devletin iç borç politikası nedeniyle, sermaye kısa dönemde elde edeceği rantlara yönelmektedir. Sermayenin rant ekonomisinden üretim ekonomisine kaydırılması yönünde tedbirlere ivedi bir biçimde hayatıyet kazandırılmalıdır.

Tam entegrasyon aşamasında hem mal, hem faktör piyasaları entegre olmaktadır. Adaptasyon döneminde mal piyasalarındaki aşırı dalgalanma, sektör politikalarındaki sorunlar ise kaynak transferi ve emeğin dolaşıma açılması ile dengelenmektedir (Vakıfbank, 1995, ss. 97-98).

Bir sektörün başka bir ülkenin ürünleri ile rekabet edebilmesi için faktör piyasalarında ve fiyatlarında işletmeye maliyet açısından diğer piyasaya kıyasla dezavantajının olmaması gerekir.

Bu açıdan maliyet artırıcı hükümet politikalarının gözden uzak tutulması ve incelenmesi gerekir.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki gibi imalat sanayine devlet yardımları kapsamında teşviklerin verilmesi, özellikle küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinde sermaye birikimi yaratmak için yeni vergi düzenlemeleri.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayicilerin öz sermaye temin edebilmeleri için, ikincil piyasaların geliştirilmesi gibi tedbirler alınmalıdır.

8. Sonuç

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler'in gerek sosyal, gerek ekonomik yönden önemli, tüm dünyada, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de giderek artmaktadır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler istihdama sağladıkları katkı, ekonomik denge unsuru olmaları ve üretimde önemli bir paya sahip olmaları yönünden önem taşımaktadırlar.

Gümrük Birliği'ne girdiğimiz bu dönemde; Birlik çıkışlı sanayi ürünlerine karşı;

- Gümrük Vergileri
- Miktar Kısıtlamaları
- Eş Etkili Vergiler

gibi koruyucu önlemler uygulanmayacaktır. Bunun yanında üçüncü ülkelere de birliğin uyguladığı oranlarda koruma uygulanacaktır. Bu da Türk sanayi ürünlerinin giderek daha fazla dış rekabet ile karşı karşıya kalmasına neden olacaktırlar.

Ülkemizde sadece tüketime yönelik bir sanayileşme söz konusudur. Bu sebeple işletmeler daha çok küçük ölçeklidir. Türk küçük işletmeleri

incelendiğinde bunların büyük bir kısmının üretim tekniklerinden habersiz geleneksel yöntemlerle üretim yapan işletmeler olduğu görülür. Türk sanayisi içerisinde önemli bir yeri olan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler'in karşılaştığı sorunlar ile Avrupa Birliği içerisindeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler'in karşılaştıkları sorunlar hemen hemen aynıdır. Ancak söz konusu ülkelerde küçük işletmelerin önemini kavramış, sorunlarını bilen ve bu sorunlar üzerine rasyonel yöntemlerle giden Devlet Politikaları uygulanmaktadır.

Gelişmiş sanayi ülkelerinin güçlü küçük ve büyük sanayi ürünleri karşısında, bugünkü haliyle hemen hiç rekabet şansı olmayan, Türk küçük sanayinin durumu gerçekten acıklı bir tablo sergilemektedir. Böyle bir rekabet ortamında hiç şansı olmayan küçük işletmeler "güçlü olanın ayakta kalacağı" doğal yasanına uyararak, yavaş yavaş ortadan kalkıp yerini topluluk işletmelerine bırakacaktır. Böylece topluluk üyeliğinin dışında açık bir Pazar olmanın ötesinde fazla bir şey kazanmayacaktır.

Gümrük Birliği'nin muhtemel olumsuz etkilerini akılcı politikalar ile asgariye indirebilmek ve Gümrük Birliği'nin yaratacağı fırsatlardan azami derecede istifade edebilmek için, Türkiye'de bütün kesimlerin bazı ana konularda uzlaşma içinde olmaları ve aynı istikamette düşünmeleri gerekmektedir.

Bu konular şunlardır:

- ❑ Avrupa Birliği'ne entegrasyon sağlayacak eğitim sistemi,
- ❑ KİT'lerin kısa sürede özelleştirilerek ekonomiye katılması,
- ❑ Enflasyonla mücadele,
- ❑ Üretimin Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmesi,
- ❑ Yatırımların ve döviz kazandırıcı faaliyetlerin desteklenmesi,
- ❑ Rekabetçi politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile entegrasyonda bazı konuları yeniden düzenlemesi gerekmektedir. Bunlar; Tüketiciyi Koruma Kanunu, Teşvikler, İhracat ve İthalat Rejimi, Fikri ve Sınai Mülkiyet haklarıdır.

ABSTRACT

In this study the problems likely to be encountered by the small and medium sized business organizations in course of joining the European Union have been examined and the protective measures that had to be applied have been practiced and a general evaluation of its position and importance in Turkey and European Union is made.

Kaynakça

Alpar Cem, Ebru Fezal Akın. Gümrük Birliği ve Küçük Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri, Ankara : KOSGEB Yayınları, 1995.

Altıntaş, Mustafa. Ekonomik Bütünleşmeler Gümrük Birliği ve Türkiye, Ankara: KOSGEB Yayını, 1995.

Bağ, Işık. "Gümrük Birliği Sürecinde Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler", Türkiye Gazetesi, 5 Şubat 1996.

Baumbach M.Clifford. How To Organize and Operate a Small Business, (8.Baskı), New Jersey : 1988.

DPT, Başlıca Ekonomik Göstergeler, Ankara : Nisan 1992.

Ege Ayşe, Aylin Alagöz ve Şirin Çalış. Avrupa Birliği'nde Teşvik Sistemi İlkeler ve Uygulamalar, (2.Baskı), İstanbul : İSO Yay.No:127, 1994.

Ekici, M.Sena. Gümrük Birliği'nde "Türkiye Düşünceler", Süreç Dergisi, Özel Sayı, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos-Eylül, 1995.

Ekin, Nusret. Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de Bir İstihdam Politikası Olarak Küçük Ölçekli İşyerlerinin Teşviki, İstanbul:İTO Yay.No:34, 1993.

Esin Arif, Aylin Alagöz ve Şirin Çalış. Avrupa Birliği'nde Teşvik Sistemi İlkeler ve Uygulamalar, (2.Baskı), İstanbul : İSO Yay.No:127, 1994.

Hunger J.David, Thomas Wheelen. Strategic Issues In Enterprenerial Ventures and Small Business, (4.Baskı), USA: Addison-Wesley Publishing Company, 1993.

İncei, Barbaros. Avrupa Topluluğu ve Türkiye'de Sübvansiyonlar, İstanbul İSO Yayını, 1993.

İZSİAD, Türkiye'de KOBİ'ler ve Uygulanan Ekonomik Mali ve Sosyal Politikaların KOBİ'ler Açısından Değerlendirilmesi, İzmir : İZSİAD Yayınları, 1993.

Karluk, Rıdvan. "Türkiye Ekonomisi", Tarihsel Gelişimi ve Yapısal Değişim. Eskişehir : Beta Dağıtım A.Ş., 1995.

Manisalı, Erol. Gümrük Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Bedeli, İstanbul : Bağlam Yayınları, 1984.

Müftüoğlu, Tamer. Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Sorunları- Öneriler, (3.Baskı), Ankara : Desen Ofset A.Ş. 1993.

Şahin, Mustafa. "*Küçükleri Küçümsemeyin*", TOSYÖV Dergisi, Ekim 1994, s.35.

TİSK, Gümrük Birliği'nin Sosyo Ekonomik Etkileri ve Türk Çalışma Hayatı, Ankara : TİSK İnceleme Yayınları No:13, 1995.

TOBB, Orta ve Küçük İşletmeler Raporu, Ankara : TOBB Yayını, 1993.

VAKIFBANK, Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisinin Muhtemel Etkileri, Ankara : Vakıfbank Araştırma Dizisi No:1, 1995.

